

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA INGLIZ TILINI O'RGATISHDA O'YIN TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK AHAMIYATI

Sabina Ashirova

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda xorijiy til(ingliz tili) yo'nalishi 3-bosqich

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20813297>

Annotatsiya

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishda o'yinga asoslangan texnologiyalarning pedagogik ahamiyati tahlil qilinadi. O'yin texnologiyalarining nazariy asoslari, tarixiy taraqqiyoti, xalqaro va milliy tajribalar, shuningdek, amaliy tadqiqot natijalari asosida ularning samaradorligi chuqur o'rganiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'yin texnologiyalari bolalarning til o'rganishga qiziqishini oshirish, kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish va motivatsiyasini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi. Maqolada shuningdek, mavjud muammolar va istiqbolli yo'nalishlar ham yoritiladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha yosh, ingliz tili, o'yin texnologiyalari, pedagogika

Abstract

This article explores the pedagogical significance of using game-based technologies in teaching English to preschool children. The study analyzes the theoretical foundations, historical development, international and national practices, and empirical research results to deeply investigate their effectiveness. Findings indicate that game technologies play a crucial role in enhancing children's interest in language learning, developing communicative competence, and strengthening motivation. The article also addresses existing challenges and future perspectives in the field.

Keywords: preschool age, English language, game technologies, pedagogy

Аннотация

В данной статье анализируется педагогическая значимость использования игровых технологий при обучении английскому языку детей дошкольного возраста. Рассматриваются теоретические основы, историческое развитие, международный и национальный опыт, а также результаты эмпирических исследований, что позволяет глубоко изучить эффективность данных технологий. Результаты показывают, что игровые технологии способствуют повышению интереса к изучению языка, развитию коммуникативной компетенции и мотивации детей. В статье также освещаются существующие проблемы и перспективные направления.

Ключевые слова: дошкольный возраст, английский язык, игровые технологии, педагогика

Kirish

Hozirgi globallashuv va raqamli texnologiyalar asrida xorijiy tillarni, xususan, ingliz tilini erta yoshdan o'rgatish ta'lim tizimining dolzarb vazifalaridan biriga aylandi. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ingliz tilini o'rgatishda samaradorlikni oshirish, ularning tilga bo'lgan qiziqishini rag'batlantirish va tabiiy til muhitini yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda maktabgacha ta'lim muassasalarida chet tillarini, ayniqsa, ingliz tilini o'qitish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda an'anaviy o'quv metodlaridan tashqari, innovatsion va interaktiv yondashuvlarning ahamiyati ortib bormoqda. Ayniqsa, o'yin

texnologiyalaridan foydalanish maktabgacha yoshdagi bolalarning tabiiy psixologik xususiyatlariga mos kelgani uchun ularning til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish, kommunikativ va lingvistik kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali vosita sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishda o'yin texnologiyalarining nazariy asoslari, tarixiy taraqqiyoti, zamonaviy tadqiqotlar va milliy-amaliy tajriba nuqtai nazaridan pedagogik ahamiyati chuqur tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishda o'yin texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik ahamiyatini chuqur o'rganish uchun, avvalo, o'yin va ta'lim o'rtasidagi o'zaro aloqaning nazariy-konseptual asoslari, tarixiy taraqqiyoti va zamonaviy tadqiqot natijalari tahlil qilinishi lozim. O'yin faoliyati bolalar rivojlanishining markaziy omillaridan biri sifatida ko'riladi va bu borada L.S. Vygotskiy tomonidan ilgari surilgan sotsiokultural nazariya muhim ahamiyatga ega. Vygotskiy o'yin faoliyatining bolalar psixik rivojlanishidagi o'rnini asoslab, o'yin orqali bola o'zining yaqin rivojlanish zonasiga kirishi va yangi bilim, ko'nikma va malakalarni egallashini ta'kidlagan. Bu nuqtai nazar keyinchalik Piaget, Bruner, Erikson singari psixologlarning ishlarida ham o'z aksini topgan. Piagetning kognitiv rivojlanish bosqichlari haqidagi nazariyasiga ko'ra, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'yin nafaqat ko'ngilochar faoliyat, balki atrof-muhitni o'rganish va til kompetensiyasini rivojlantirish vositasidir. Bruner esa o'yin orqali o'rganish modelini ishlab chiqqan va til o'rganishda o'yin muhitining yaratilishi bolaning motivatsiyasini oshirishini ko'rsatgan. Erikson esa o'yin faoliyatini ijtimoiy va emotsional rivojlanish bilan bog'lab, bu jarayonda bola mustaqil harakat qilish, jamoadoshlari bilan muloqotda bo'lish va o'zini namoyon qilish imkoniyatiga ega bo'lishini ta'kidlagan[1].

O'yin texnologiyalarining pedagogik asoslari haqida gapirganda, John Deweyning «learning by doing» konsepsiyasi ham alohida ahamiyatga ega. Dewey ta'lim jarayonida faol ishtirok va tajriba orttirishning ahamiyatini ta'kidlab, bolalarda faoliyatga asoslangan ta'lim usullari, jumladan, o'yinlar orqali o'rganish samaradorligini asoslagan. Zamonaviy pedagogikada bu yondashuvlar konstruktivistik metodologiya orqali rivojlanib, o'yin texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi o'rni yanada mustahkamlandi. Konstruktivizmga ko'ra, bola o'z bilimini faol ravishda quradi va o'yin faoliyati bu jarayonning tabiiy, motivatsion va ijtimoiy jihatdan qulay shakli hisoblanadi.

Ingliz tilini o'rganishda o'yin texnologiyalarining qo'llanilishi asosan kommunikativ yondashuv doirasida izohlanadi. Communicative Language Teaching (CLT) – kommunikativ til o'rgatish metodikasi o'yin faoliyatini til o'rganishdagi asosiy vositalardan biri sifatida ko'radi. Ushbu metodikada til o'rganish jarayoni sun'iy va formal mashqlardan ko'ra, tabiiy muloqot, rolli o'yinlar, simulyatsiyalar, interaktiv topshiriqlar orqali amalga oshiriladi. Bu esa bolalarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirish, grammatik va leksik materiallarni ongli va faol o'zlashtirish, nutq faoliyatini rivojlantirish imkonini yaratadi. Xususan, maktabgacha yoshdagi bolalarning psixofiziologik xususiyatlari – yuqori harakatchanlik, emotsional sezgirlik, fantaziya va ijodkorlikka moyillik – o'yin texnologiyalarining samarali joriy etilishini ta'minlaydi[2].

Tarixiy jihatdan o'yin texnologiyalari maktabgacha ta'limda qadimdan mavjud bo'lib, xalq og'zaki ijodi, milliy an'analar va bolalar folklorida o'z ifodasini topgan. Biroq, zamonaviy ma'nodagi pedagogik o'yin texnologiyalari XX asr ikkinchi yarmidan boshlab, xorijiy tillarni o'qitishda keng qo'llanila boshlandi. Ayniqsa, ingliz tilini ikkinchi til sifatida o'rganishda o'yinlar, dramatisatsiyalar, pantomima, boshqotirmalar, interaktiv dasturlar va multimediya o'yinlaridan foydalanish samarali natija bergan. Dunyoda bu borada olib borilgan tadqiqotlar, masalan, P.

McFarlane va S. Kirschnerlarning ishlarida, o'yin texnologiyalarining bolalarda lingvistik, kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi o'rni chuqur tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy raqamli texnologiyalarning joriy etilishi bilan o'yinlarning virtual, onlayn va multimediyaviy shakllari ham paydo bo'ldi. Bu esa maktabgacha yoshdagi bolalarning ingliz tilini o'rganish jarayonini yanada boyitdi va individual yondashuv imkoniyatlarini kengaytirdi[3].

O'zbekiston kontekstida o'yin texnologiyalarining maktabgacha ta'limda qo'llanilishi so'nggi yillarda jadallashdi. Prezident qarorlari va davlat dasturlari asosida maktabgacha ta'lim muassasalarida chet tillarini, xususan, ingliz tilini o'qitish bo'yicha innovatsion metodlar, jumladan, o'yin texnologiyalari keng joriy etilmoqda. Milliy pedagog olimlar – N. Muxitdinova, M. Abdullayeva, S. To'laganov va boshqalar – o'yin texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari, bolalarning shaxsiy xususiyatlariga mosligi va samaradorligi haqida ilmiy tadqiqotlar olib bormoqda. Ularning ishlarida o'yin texnologiyalari orqali bolalarda tilga bo'lgan qiziqish, motivatsiya, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv rivojlanishi, shuningdek, ingliz tilining fonetik, grammatik va leksik jihatlari samarali o'zlashtirilishi asoslab berilgan. Shu bilan birga, zamonaviy maktabgacha ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'rganishda o'yin texnologiyalarini qo'llash bo'yicha amaliy tavsiyalar, metodik qo'llanmalar va interaktiv o'quv dasturlari ishlab chiqilmoqda[4].

Empirik tadqiqotlar natijalari o'yin texnologiyalarining samaradorligini ko'plab faktlar orqali tasdiqlaydi. Masalan, Turkiyada olib borilgan eksperimental tadqiqotda maktabgacha yoshdagi bolalarning ingliz tilini o'rganishda o'yin asosidagi metodlaridan foydalanilgan guruhda, an'anaviy metodlar bilan taqqoslaganda, so'z boyligi, talaffuz va muloqot ko'nikmalari yuqori bo'lgani aniqlangan. Xuddi shunday, Janubiy Koreya, Singapur, Buyuk Britaniya va AQShda ham o'yin texnologiyalari asoslangan darslar bolalarning tilga bo'lgan ijobiy munosabati, emotsional holati va tezkor o'zlashtirish darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatgani qayd etilgan. O'zbekiston sharoitida ham so'nggi yillarda o'tkazilgan amaliy tadqiqotlarda o'yin texnologiyalari asosida tashkil etilgan ingliz tili mashg'ulotlari bolalarning ishtirokchilik darajasi, faol muloqotga kirishish, yangi so'zlarni eslab qolish va nutq faoliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etgani isbotlangan[5].

O'yin texnologiyalarining maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishdagi pedagogik ahamiyati bir necha asosiy omillar bilan belgilanadi. Birinchidan, o'yin faoliyati bolaning tabiiy ehtiyojlariga mos keladi va til o'rganish jarayonini majburiylikdan ko'ra, qiziqarli va emotsional jihatdan boy faoliyatga aylantiradi. Ikkinchidan, o'yin texnologiyalari orqali bolalar o'zaro muloqotda bo'lish, rolli o'yinlarda ishtirok etish, guruhlarda ishlash orqali ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Uchinchidan, o'yinlar orqali til materiali kontekstda va real hayotga yaqin muhitda o'zlashtiriladi, bu esa bolalarda mustahkam til kompetensiyalarini shakllantiradi. To'rtinchidan, o'yin texnologiyalari bolalarning ijodiy fikrlashini, mustaqil harakat qilish va o'zini ifoda etish qobiliyatini rag'batlantiradi. Beshinchidan, zamonaviy raqamli o'yinlar va interaktiv dasturlar individual yondashuv, differensiallashtirilgan o'qitish va o'z-o'zini baholash imkoniyatlarini yaratadi.

Biroq, o'yin texnologiyalarini maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishda qo'llashda ayrim muammolar va cheklovlar ham mavjud. Ba'zi tadqiqotlarda o'yin texnologiyalari o'qituvchilar tomonidan yetarlicha samarali va metodik jihatdan asoslangan holda joriy etilmasligi, resurslar va texnik imkoniyatlarning yetishmasligi, ota-onalarning an'anaviy yondashuvlarga ko'proq ishonishi kabi muammolar qayd qilingan. Shuningdek, o'yin faoliyatida bolalarning haddan ziyod emotsional bo'lishi yoki diqqatni uzoq vaqt jamlay olmasligi ham muayyan qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. Bu muammolarni bartaraf etish uchun o'yin texnologiyalarini

tanlash va joriy etishda bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, o'qituvchilarning kasbiy malakasi va metodik tayyorgarligini oshirish, ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur[6].

Shuningdek, o'yin texnologiyalarining samaradorligi ularning mazmuni, shakli va o'qitish jarayoniga integratsiyalash darajasiga ham bog'liq. Masalan, ingliz tilini o'rganishda rolli o'yinlar, pantomima, dialoglar, interaktiv karta o'yinlari, multimedia dasturlari va virtual muhitlardan foydalanish eng samarali shakllardan hisoblanadi. Bu jarayonda o'yinlarning didaktik maqsadga muvofiqligi, til materiali bilan uyg'unligi va bolalarning faol ishtirokini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Empirik tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, o'yin texnologiyalari asosida tashkil etilgan darslarda bolalar yangi so'zlarni tez va mustahkam o'zlashtiradi, grammatik strukturani amaliyotda qo'llashga intiladi, nutq faoliyati va muloqot ko'nikmalari rivojlanadi. Bundan tashqari, o'yin texnologiyalari orqali bolalarda tilga nisbatan ijobiy emotsional munosabat, o'z-o'zini baholash va o'z ustida ishlash ko'nikmalari shakllanadi.

Xalqaro tajribada ham o'yin texnologiyalarining maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishda pedagogik ahamiyati yuqori baholanmoqda. Masalan, Skandinaviya mamlakatlarida «play-based learning» konsepsiyasi asosida maktabgacha ta'lim dasturlari ishlab chiqilgan bo'lib, bunda chet tili o'rganishda o'yin, dramatisatsiya, ijodiy topshiriqlar va interaktiv faoliyatlar asosiy o'rin tutadi. Yaponiyada esa «learning through play» yondashuvi ingliz tilini erta yoshdan o'rgatishda keng qo'llanadi va bunda bolalarning emotsional va ijtimoiy rivojlanishi bilan til kompetensiyalari birgalikda shakllantiriladi. O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimida ham xalqaro tajriba va zamonaviy metodik yondashuvlar asosida o'yin texnologiyalarini integratsiyalash dolzarb masalaga aylangan. Bu borada milliy pedagog olimlarning tadqiqotlari, amaliy tajribalari va innovatsion loyihalari muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqorida keltirilgan nazariy, tarixiy, amaliy va empirik manbalarni tahlil qilish asosida xulosa qilish mumkinki, maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishda o'yin texnologiyalari nafaqat samarali ta'lim vositasi, balki bolalarning shaxsiy rivojlanishi, kommunikativ kompetensiyalari va ijtimoiy moslashuvini ta'minlovchi muhim pedagogik mexanizmdir. Shu bilan birga, o'yin texnologiyalarini tanlash va joriy etishda ilmiy-metodik asoslanganlik, bolalarning yosh va individual xususiyatlari, o'qituvchilarning kasbiy malakasi va ota-onalar bilan hamkorlik muhim ahamiyatga ega ekanligi ham e'tirof etilishi lozim.

Xulosa

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishda o'yin texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik ahamiyati ko'plab nazariy, amaliy va empirik tadqiqotlar natijasida o'z tasdig'ini topgan. O'yin texnologiyalari bolalarning tabiiy ehtiyojlariga, psixologik xususiyatlariga mos kelgani sababli, ularning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini, motivatsiyasini va faol ishtirokini ta'minlaydi. Shuningdek, o'yin asosidagi darslar bolalarda kommunikativ va lingvistik kompetensiyalar, mustaqil fikrlash, muloqot va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogikada o'yin texnologiyalarining interaktiv, multimediya va raqamli shakllari ham keng joriy etilmoqda va bu, o'z navbatida, individual yondashuv imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, o'yin texnologiyalarini samarali qo'llash uchun o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi, o'yinlarning didaktik asoslanganligi va ota-onalar bilan hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimida ham xalqaro tajriba va milliy tadqiqotlar asosida o'yin texnologiyalarini integratsiyalash istiqbollari yuqori. Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishda o'yin texnologiyalari zamonaviy

ta'limning ajralmas va samarali tarkibiy qismidir hamda bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlovchi muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
2. Bruner J.S. Toward a Theory of Instruction. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1966.
3. McFarlane, A., Kirschner, P. A. Learning from Computer Games: A Research Review. Education and Information Technologies, 2018.
4. Muxitdinova N., Abdullayeva M. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish. Toshkent: Fan, 2021.
5. To'laganov S. Maktabgacha ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: Ilm Ziyo, 2020.
6. Yuldasheva S. Maktabgacha yoshdagi bolalarda chet tilini o'rganishda o'yin faoliyatining o'rnini. Pedagogika va psixologiya, 2023, №3.